

POSTANOWIENIE

Dnia 6 lipca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "P. B." S.A. w K.

przeciwko Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. w W.

i Agencji Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w R.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 lipca 2011 r.,

zażalenia strony powodowej na postanowienie Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 listopada 2010 r.,

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 30 listopada 2010 r. odrzucił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 11 maja 2010 r., uznając, że nie została terminowo opłacona. W uzasadnieniu wyjaśnił, że termin do uiszczenia opłaty należało liczyć zgodnie z regułą określoną w art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594, dalej powoływana jako „u.k.s.c.”), to znaczy od dnia doręczenia reprezentującemu powoda adwokatowi odpisu postanowienia o częściowym (ponad 7 000 zł) zwolnieniu powoda od opłaty od apelacji i oddaleniu w pozostałej części wniosku o całkowite zwolnienie od tej opłaty, złożonego przez pełnomocnika w apelacji. Powołany przepis wyłącza obowiązek odrębnego wzywania fachowego pełnomocnika do opłacenia pisma podlegającego opłacie stałej lub stosunkowej, obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia w wypadku, kiedy opłata nie została uiszczona z tego powodu, że wnoszący pismo przed upływem terminu do jego opłacenia złożył wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, który to wniosek został następnie oddalony. Tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie wówczas od dnia doręczenia postanowienia o oddaleniu wniosku lub od dnia jego ogłoszenia. Pełnomocnikowi powoda doręczono postanowienie częściowo oddalające jego wniosek o zwolnienie od opłaty od apelacji w dniu 24 września 2010 r., wobec czego termin do uiszczenia apelacji upłynął 1 października 2010 r. Opłata została jednak wniesiona dopiero 20 października 2010 r., po wezwaniu przez przewodniczącego. Wezwanie to Sąd Apelacyjny uznał za bezpodstawne i pozbawione wpływu na bieg terminu.

Powód w zażaleniu na powyższe postanowienie domagał się jego uchylenia, podnosząc zarzuty naruszenia art. 112 u.k.s.c. i art. 130 k.p.c. przez przyjęcie, że obowiązek uiszczenia opłaty bez wezwania powstaje także wówczas, kiedy wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych został oddalony w części, a nie w całości, oraz że termin do opłacenia apelacji biegnie w takim wypadku od dnia doręczenia postanowienia rozstrzygającego o wniosku, a nie od dnia doręczenia pełnomocnikowi powoda wezwania do uiszczenia opłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zmiana treści art. 112 u.k.s.c. miała na celu przyspieszenie postępowania w wypadku, kiedy czynności za stronę wykonuje fachowy pełnomocnik, a charakter tych czynności nie wymaga dodatkowych wskazówek ze strony sądu. Skoro pełnomocnik taki ma – wynikający z art. 130² § 1 k.p.c. – obowiązek samodzielnego określenia i wniesienia opłaty stałej lub stosunkowej, obliczonej od podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu, to nie ma uzasadnionych przyczyn, aby wystąpienie o zwolnienie od kosztów sądowych powinnoś tę całkowicie uchylać. Ponieważ jednak w oparciu o stan prawny obowiązujący przed nowelizacją art. 112 u.k.s.c. przyjmowano, że także strony reprezentowane przez profesjonalistów, które nie uzyskały wnioskowanego zwolnienia od opłat sądowych, mają obowiązek wniesienia wymaganej opłaty dopiero na wezwanie przewodniczącego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007/9/131 czy postanowienie tego Sądu z dnia 23 stycznia 2008 r., II UZ 47/07, OSNP 2009/9-10/129), konieczne było odrębne uregulowanie tej sytuacji procesowej. Zgodnie z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego i wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia. Przy tym wyłączona została zasada uregulowana w art. 112 ust. 2 u.k.s.c., w myśl której jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma na podstawie art. 130 k.p.c.

Wbrew stanowisku skarżącego ustawodawca nie sprecyzował w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., że norma w nim zawarta odnosi się wyłącznie do przypadku całkowitego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Analiza założeń konstrukcyjnych przepisów dotyczących zwolnienia od kosztów sądowych prowadzi do przeciwnego wniosku. Przepisy te, zawarte w tytule IV u.k.s.c., normują w pierwszej kolejności kwestie związane z ustawowym zwolnieniem od kosztów

sądowych w całości lub w części (art. 94 – 98 u.k.s.c. oraz art. 104 ust. 1 u.k.s.c.), a następnie ze zwolnieniem na wniosek (art. 100 i nast. u.k.s.c.). W pierwszych dwóch przepisach określone zostały możliwe zakresy udzielenia zwolnienia (art. 100 u.k.s.c. – zwolnienie w całości od kosztów sądowych; art. 101 – zwolnienie w części) i wynikające z niego konsekwencje. Dalsze przepisy (art. 102 i nast. u.k.s.c.) regulują kwestie odnoszące się do obydwu zakresów zwolnienia na wniosek i obejmują wymagania stawiane osobie ubiegającej się o zwolnienie, formę i miejsce złożenia wniosku (art. 102, art. 105 i art. 109 ust. 2 u.k.s.c.); kryteria uprawniające osoby prawne i jednostki organizacyjne, niebędące osobami prawnymi oraz przez organizacje społeczne do ubiegania się o zwolnienie (art. 103 i art. 104 ust. 2 u.k.s.c.), szczególne reguły dotyczące zwolnienia w postępowaniu wieczystoksięgowym (art. 106 u.k.s.c.), ograniczenia w możliwości ponownego ubiegania się o zwolnienie od kosztów (art. 107 u.k.s.c.), relacje pomiędzy zwolnieniem od kosztów a obowiązkiem zwrotu kosztów stronie przeciwnej (art. 108 u.k.s.c.), możliwość prowadzenia przez sąd dochodzenia w postępowaniu o zwolnienie do kosztów sądowych (art. 109 ust. 1 u.k.s.c.), podstawy cofnięcia udzielonego zwolnienia (art. 110 u.k.s.c.) i sankcje za wyłudzenie zwolnienia (art. 111 u.k.s.c.). Kolejne unormowanie (wykładany art. 112 u.k.s.c.) dotyczy zasad postępowania po odmowie zwolnienia od kosztów sądowych. Po nim ustawodawca zamieścił postanowienia odnoszące się zarówno do zwolnienia ustawowego jak i do zwolnienia udzielanego na wniosek, dotyczące reguł rozliczania i egzekwowania nieuiszczonych kosztów (art. 113 – 117 u.k.s.c.) i przyznał referendarzowi uprawnienie do wykonywania czynności związanych ze zwalnianiem od kosztów (art. 118 u.k.s.c.). Umieszczenie art. 112 u.k.s.c. w grupie przepisów ogólnie regulujących problematykę zwolnienia od kosztów na wniosek uprawnia do przyjęcia, że dotyczy on postępowania i obowiązków stron odnoszących się do każdego zakresu zwolnienia od kosztów sądowych, zarówno całkowitego, jak i częściowego. Nie może budzić wątpliwości, że zasada wynikająca z art. 112 ust. 2 u.k.s.c. odnosi się zarówno do obowiązku uiszczenia całości jak i części opłaty. Wobec tego także szczególna regulacja przewidziana w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. dotyczyć musi zarówno oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów w całości jak i jego częściowego oddalenia, związanego z przyznaniem

stronie zwolnienia od kosztów sądowych w części. Ograniczenie obowiązku samoobliczenia i uiszczenia opłaty bez wezwania do opłat w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia nie oznacza, że chodzi tylko o sytuacje, kiedy opłaty te po zakończeniu postępowania o zwolnienie od kosztów strona nadal ma wnieść w całości, lecz rozumieć go należy w ten sposób, że kiedy przedmiotem rozstrzygnięcia w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych są te typy opłat, oddalenie wniosku aktualizuje obowiązek uiszczenia przez pełnomocnika opłaty w pełnej wysokości lub tej jej części, od której strona nie została zwolniona, bowiem jej wniosek został oddalony częściowo. Rodzaj opłaty nie zmienia się w wyniku orzeczenia przez sąd o tym, że strona powinna uiścić jedynie część tej opłaty określoną kwotowo (jak w rozpatrywanej sprawie) lub ułamkowo, a trudność obliczenia wysokości należnej części opłaty nie odbiega od napotykaney przy konieczności obliczenia całej opłaty, a w wypadku kiedy sąd określił kwotowo sumę przypadającą do zapłaty - jest nawet niższa. Nie ma więc racjonalnych przesłanek językowych, systemowych czy celowościowych przemawiających wyłożeniem art. 112 ust. 3 u.k.s.c. w sposób przyjęty przez skarżącego i nakładania na przewodniczącego obowiązku wezwania profesjonalnego pełnomocnika strony do uiszczenia części opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, obliczonej od podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, jeżeli oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych dotyczy części takiej opłaty.

Artykuł 112 ust. 3 u.k.s.c. wyznacza termin do uiszczenia opłaty, co oznacza, że opłata wniesiona po tym terminie wpłacona zostaje nieterminowo. Konsekwencją nieopłacenia w terminie apelacji jest jej odrzucenie jako nieopłaconej. Sankcja taka wynika z art. 370 k.p.c., który sąd odwoławczy stosuje na mocy upoważnienia przewidzianego w art. 373 k.p.c. Postanowienie o odrzuceniu apelacji było zatem prawidłowe, a zażalenie powoda na to postanowienie podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.